

**Sosiaalisten taitojen ja sopeutuvuuden pysyvyys
4-vuotiaasta 9-vuotiaaksi**
Krista Yli-Öyrä

Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma
Kevätlukukausi 2019
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Yli-Öyrä, Krista, 2019. Sosiaalisten taitojen ja sopeutuvuuden pysyvyys 4-vuotiaasta 9-vuotiaaksi. Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 44 sivua.

Tässä tutkielmassa selvitettiin sosiaalisten taitojen ja sopeutuvuuden pysyvyyttä 4-vuotiaasta 9-vuotiaaksi. Lisäksi tarkasteltiin, oliko lapsen sukupuoli ja päiväkotihoidon osallistuminen 4-vuotiaana yhteydessä sosiaalisiin taitoihin ja sopeutuvuuteen tai niiden muutokseen. Tarkoituksena oli saada lisää tietoa sosiaalisista taidoista ja sopeutuvuudesta, jotta tukea tarvitsevat lapset voitaisiin tunnistaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Tutkielmassa käytettiin Lapsen kielen kehitys ja familiaalinen dysleksiariski -pitkittäistutkimuksen (LKK) aineistoa. LKK-tutkimuksen on toteuttanut Jyväskylän yliopisto. Tämän tutkielman analyyseissa on mukana 191-175 lasta, tutkimuksen eri vaiheissa osallistuneiden lasten lukumäärän mukaan. Suurimmassa osassa analyyseja lapsia oli 175, joista tyttöjä oli 87 (49,7 %) ja poikia 88 (50,3 %). Aineisto kerättiin The Behaviour Assessment System for Children (BASC) -kyselylomakkeella, jonka sama vanhempi täytti lapsen ollessa 4- ja 9-vuotias. Tässä tutkielmassa pysyvyyttä tutkittaessa lasten sosiaaliset taidot ja sopeutuvuus jaettiin vanhempien vastausten perusteella taitoryhmiin heikoiksi, keskiverroiksi ja vahvoiksi. Aineisto analysoitiin käyttäen Pearsonin korrelaatiotestiä, ristiintaulukointia, khiin neliö-testiä, toistomittausten kovarianssianalyysejä ja t-testiä.

Tutkimustulokset osoittivat, että mitä vahvemmat sosiaaliset taidot ja sopeutuvuus olivat 4-vuotiaana, sitä vahvemmat ne olivat 9-vuotiaana. Lapsen sukupuoli oli yhteydessä vain sosiaalisiin taitoihin 9-vuotiaana, tyttöjen ollessa taitoiltaan hieman vahvempia kuin pojat. Päiväkotihoidon osallistuminen 4-vuotiaana ei ollut yhteydessä sosiaalisiin taitoihin ja sopeutuvuuteen tai niiden muutokseen.

Asiasanat: sosiaaliset taidot, sopeutuvuus, sukupuoli, päiväkotihoidon osallistuminen

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ.....	2
1 JOHDANTO.....	4
1.1 Sosiaaliset taidot.....	5
1.2 Sosiaalisten taitojen pysyvyys.....	5
1.3 Sopeutuvuus.....	7
1.4 Sopeutuvuuden pysyvyys.....	8
1.5 Sukupuolen yhteys sosiaalisiin taitoihin ja sopeutuvuuteen.....	9
1.6 Päiväkotihoidon yhteys sosiaalisiin taitoihin ja sopeutuvuuteen.....	11
1.7 Tutkimuskysymykset ja hypoteesit.....	13
2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	15
2.1 Tutkimukseen osallistujat ja aineiston keruu.....	15
2.2 Tutkimusmenetelmät.....	16
2.2.1 Sosiaaliset taidot.....	17
2.2.2 Sopeutuvuus.....	18
2.3 Aineiston analyysi.....	19
2.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	20
3 TULOKSET.....	22
3.1 Sosiaalisten taitojen pysyvyys.....	22
3.1.1 Sukupuolen yhteys sosiaalisiin taitoihin tai niiden muutokseen.....	23
3.1.2 Päiväkotihoidon yhteys sosiaalisiin taitoihin tai niiden muutokseen. .	26
3.2 Sopeutuvuuden pysyvyys.....	28
3.2.1 Sukupuolen yhteys sopeutuvuuteen tai sen muutokseen.....	29
3.2.2 Päiväkotihoidon yhteys sopeutuvuuteen tai sen muutokseen.....	31
4 POHDINTA.....	33
LÄHTEET.....	38

1 JOHDANTO

Sosiaaliset taidot ja sopeutuvuus ovat tärkeitä yksilön hyvinvointia rakentavia tekijöitä. Sosiaaliset taidot mahdollistavat lapselle myönteisen sosiaalisen vuorovaikutuksen (Pickens 2009) ja sopeutuvuus helpottaa lapsen sopeutumista ympäristön vaatimukseen (Keltikangas-Järvinen 2010). Sosiaalisten taitojen ja sopeutuvuuden on havaittu ennustavan myös lapsen suoriutumista koulussa (DiPrete & Jennings 2012, Morgan 2008). Ongelmat sosiaalisissa taidoissa ja sopeutuvuudessa ilmenevät jo varhaislapsuudessa ja niissä on huomattu pysyvyyttä (Briggs-Gowan, Carter, Bosson-Heenan, Guyer & Horwitz 2006). Tässä pro gradu tutkielmassa tarkastellaan, kuinka pysyviä lapsen sosiaaliset taidot ja sopeutuvuus ovat 4- vuotiaasta 9-vuotiaaksi. Lisäksi tarkastellaan, ovatko lapsen sukupuoli ja päiväkotihoito 4-vuotiaana yhteydessä sosiaalisiin taitoihin ja sopeutuvuuteen tai niiden muutokseen.

Lapset, joilla on riski heikkoihin sosiaalisiin taitoihin tai sopeutumattomuuteen, tulisi pyrkiä tunnistamaan mahdollisimman varhain (Briggs-Gowan ym. 2006; Veijalainen, Reunamo & Alijoki 2017). Varhaisella tunnistamisella ja tuella pyritään ennaltaehkäisemään vaikeuksien kasautuminen (Briggs-Gowan ym. 2006; Opetushallitus 2019) ja mahdollinen laajempi vaikutus lapsen käyttäytymiseen ja koulussa suoriutumiseen (Pickens 2009).

Varhainen tuen tarpeen tunnistaminen on edellytys tuen saamiselle (Valtonen 2009). Varhain aloitettu tuki on myös todettu tehokkaaksi tukitoimeksi (Campbell & Craig 1994) ja mitä aikaisemmin tukitoimet aloitetaan, sitä paremmin niiden odotetaan tehoavan (Landrum 2011). Tuki tulee aloittaa nopeasti kun ongelmat ilmenevät ja tuen painotus tulisi olla ongelmien ennaltaehkäisyssä (Landrum 2011). Varhainen tuen tarpeen tunnistaminen on erityisen tärkeää, sillä heikoissa sosiaalisissa taidoissa ja sopeutumattomuudessa on tutkimuksissa huomattu pysyvyyttä (Briggs-Gowan 2006; National Institute of Child Health and Human Development Early Child Care Research Network, NICHD 2008; Laine, Neitola, Auremaa & Laakkonen 2010; Lonigan ym. 2017; Morgan, Farkas,

Tufis, Sperling 2008; Neuenschwander, R., Röthlisberger, M., Cimeli, P., Roebbers, C. 2012; Oliver & Pike 2018). Tärkeää on olla tietoinen eri tekijöistä, jotka saattavat olla yhteydessä sosiaalisiin taitoihin ja sopeutuvuuteen, myös niitä on pyritty tässä tutkielmassa selvittämään.

1.1 Sosiaaliset taidot

Sosiaalisiin taitoihin liittyvät useat vuorovaikutustaitoja kuvaavat termit, kuten sosioemotionaaliset taidot ja sosiaalinen kompetenssi. Termit ovat osittain päällekkäisiä. Sosioemotionaaliset taidot sisältävät muun muassa empatian, tunteiden säätelyn ja myönteisen sosiaalisen vuorovaikutuksen (Pickens 2009). Sosiaalinen kompetenssi sisältää muun muassa itsesäätely- ja tunnetaidot, sekä sosiaaliset taidot. Sosiaalisia taitoja ovat muun muassa kyky yhteistoimintaan ja sovelias tapa ilmaista tunteita. (Poikkeus 2008.) Taitava sosiaalinen toiminta edellyttää muun muassa kykyä liittyä ryhmään, sekä ongelmanratkaisukykyä (Neitola 2013). Myönteisiä vuorovaikutustaitoja käsitellään tässä tutkielmassa yhteisesti termillä vahvat sosiaaliset taidot. Heikoilla sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan kielteistä vuorovaikutusta vertaisryhmässä ja aggressiivisuutta.

Tässä tutkimuksessa lasten sosiaalisia taitoja on arvioitu 4- ja 9-vuotiaana mittaamalla esimerkiksi osaako lapsi aloittaa keskustelun, pyrkiikö hän saamaan muissa parhaan esiin ja tarjoutuuko hän auttamaan muita lapsia. Väittämät kuvastavat muun muassa myönteistä vuorovaikutusta, tunnetaitoja ja kontakteja muihin lapsiin.

1.2 Sosiaalisten taitojen pysyvyys

Tutkimuksissa on havaittu pysyvyyttä sosiaalisissa taidoissa (Briggs-Gowan ym. 2006; Laine ym. 2010; NICHD 2008). Pysyvyyttä selittävät erilaiset tekijät lapsen kasvuympäristössä, kuten yksilön aikaisemmat sosiaaliset kokemukset. Yhdysvaltalaisen pitkittäistutkimuksen mukaan lapsilla, joiden vuorovaikutus muiden lasten kanssa oli myönteistä ennen kouluikää, oli myös koulun kolmannella luokalla paremmat sosiaaliset taidot. He olivat suositumpia ja heillä oli enemmän ystäviä. Myönteiset kokemukset voivat edelleen vahvistaa sosiaalisia taitoja, samoin kuin kielteiset kokemukset voivat kasautua ajan kuluessa. Lap-

set, joiden kokemukset vertaissuhteista olivat olleet kielteisiä ennen kouluikää, olivat kolmannella luokalla vertaissuhteissaan aggressiivisempia ja heillä oli vähemmän ystäviä. (NICHD 2008.) Aikaisempien sosiaalisten kokemusten merkittävyyttä tukee myös tutkimus, jossa suomalaislapsien sosiaalisia suhteita seurattiin päiväkodista kouluun kolmen vuoden ajan. Jos lapsella oli ollut tutkimuksen alussa ongelmia ikätovereidensa kanssa, ongelmat todennäköisesti jatkuivat vielä kolmen vuoden kuluttua. (Laine ym. 2010.)

Sosiaaliset taidot ovat opeteltavissa olevia taitoja. Lapsi, joka toimii taitamattomasti sosiaalisissa tilanteissa, tarvitsee kasvattajien tukea ja ohjausta. Näiden sijaan kasvattajat saattavat kuitenkin rangaista lasta kielteisestä käytöksestä esimerkiksi eristämällä hänet muista, jolloin myönteistä vuorovaikutusta muiden lasten kanssa ei synny. (Repo 2015.)

Myös ympäristön palautteet saattavat ylläpitää tietynlaista käyttäytymistä. Esimerkiksi aggressiivisuuden on ympäristön vahvistavien palautteiden vuoksi huomattu olevan toimintatapa, jota lapsi käyttää herkästi jatkossakin, koska sillä voi saavuttaa vertaisryhmässä arvovaltaa (Perren & Alsaker 2006; Sijtsema, Veenstra, Lindeberg & Salmivalli 2009). Aggressiivisuudessa on ajateltu olevan pysyvyyttä myös siksi, että sillä voi saada tehokkaasti tahtonsa läpi (Keltikangas-Järvinen 2010). Kasvattajien tulisikin huolehtia, ettei lapsi aggressiivisuudella koskaan saavuta päämääräänsä (Kirves & Stoor-Grenner 2010), jotta siitä ei tulisi lapselle pysyvä toimintamalli. Toisaalta aggressiivisuuden on nähty olevan joissakin tilanteissa tarkoituksenmukaista käyttäytymistä (Keltikangas-Järvinen 2010), jolloin se ei ole yhteydessä heikkoihin sosiaalisiin taitoihin. Käyttäytyminen on aina tilannesidonnaista ja voidakseen toimia sosiaalisesti taitavalla tavalla, on lapsen tunnistettava tilanteessa vallitsevat käyttäytymissäännöt ja sopeuduttava niihin voidakseen toimia tavoitteidensa suuntaisesti (Poikkeus 2008). Esimerkiksi turvattomassa ja turvallisessa ympäristössä vallitsevat erilaiset käyttäytymissäännöt.

1.3 Sopeutuvuus

Sopeutuvuus on synnynnäinen temperamenttipiirre, joka vaikuttaa siihen, miten helposti lapsi sopeutuu muutoksiin (Thomas & Chess 1977), miten voimakkaasti hän vastustaa kaikkea uutta ja kuinka kauan häneltä vie muutoksiin totuminen (Keltikangas-Järvinen 2006). Sopeutuvuuteen liittyy sekä synnynnäisiä että ympäristöstä johtuvia tekijöitä (Oliver & Pike 2018). Temperamenttipiirteiden voimakkuudessa ja ilmentymisessä tapahtuu muutoksia lapsen kasvuympäristön vaikutuksen seurauksena (Thomas & Chess 1977), koska lapsen temperamentti ja vanhempien kasvatuskäytännöt ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa toisiinsa (Gallagher 2002).

Lapsi, jonka sopeutuvuus on vahvaa, toimii luontevasti muuttuvissa tilanteissa, eikä lapsella yleensä ole tarvetta kyseenalaistaa ohjeita. Lapsi, jonka sopeutuvuus on heikkoa, ahdistuu odottamattomista tapahtumista ja tämän vuoksi erityisesti siirtymätilanteet ovat tyypillisesti vaikeita. Muutoksista ahdistuminen johtuu hallinnan tunteen menettämisestä. (Keltikangas-Järvinen 2006.) Heikolla sopeutuvuudella tarkoitetaan sisään- tai ulospäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä (Mejia & Hoglund 2016).

Itsesäätely on tärkeä osatekijä sopeutuvuuden taustalla (Neuenschwander, Röthlisberger, Cimeli, Roebbers 2012; Veijalainen ym. 2017). Tutkimuksissa heikko itsesäätely olikin ennustava riskitekijä sopeutumattomuudelle (Kim-Spoon, Haskett, Longo & Nice 2012; Neuenschwander ym. 2012). Itsesäätelyn kautta lapsi pystyy kontrolloimaan erilaisia yllykkeitä ja valitsemaan tilanteeseen sopivan toimintatavan (Ahonen 2011).

Ulospäin suuntautuneesta ongelmakäyttäytymisestä ja heikosta itsesäätelystä käytetään tässä tutkielmassa termiä sopeutumattomuus. Sopeutumattomuus näyttäytyy esimerkiksi käyttäytymisen hallinnan vaikeuksina ja konflikteina ikätovereiden ja kasvattajien kanssa.

Tässä tutkimuksessa lasten sopeutuvuutta on arvioitu mittaamalla muun muassa kuinka helppoa heidän on sopeuttaa toimintatapaansa, sopeutuuko lapsi helposti uusiin hoitajiin tai opettajiin tai väittääkö lapsi vastaan, kun häntä

pyydetään tekemään asiat toisella tavalla. Väittämät kuvastavat lapsen tarvetta hallinnan tunteeseen.

1.4 Sopeutuvuuden pysyvyys

Sopeutuvuudessa on todettu pysyvyyttä varhaisista ikävuosista lähtien (Denham ym. 2000; Morgan 2008; Neuenschwander ym. 2012; Oliver & Pike 2018). Thomasin ja Chessin (1977) mukaan temperamentille ominaista on pysyvyys. Pysyvyys on tosin yksilöllistä, koska pysyvyyteen vaikuttavat monet tekijät ympäristössä, mutta myös yksilön motivaatio ja mahdollisuudet muuttaa käyttäytymistään (Thomas & Chess 1977). Pitkittäistutkimuksessa on huomattu, että jos saman perheen sisarusparista toisella oli sopeutumattomuutta, hänen ongelmakäyttäytymisensä oli johdonmukaista myös tulevaisuudessa (Oliver ja Pike 2018). Denhamin ym. (2000) tutkimuksessa sopeutuvuudessa huomattiin vahvaa pysyvyyttä, koska esiopetusiässä lasten ulospäin suuntautuva ongelmakäyttäytyminen jatkui vielä 2–4 vuotta myöhemmin. On kuitenkin huomioitava, että erityisesti pienillä lapsilla sopeutumattomuuteen liittyvä ongelmakäyttäytyminen voi olla silloiseen kehitystasoon sidonnaista ja ohimenevää (Campbell, Shaw & Gilliom 2000).

Sopeutuvuus kehittyy vuorovaikutuksen kautta. On esimerkiksi havaittu, että vanhemmuus, joka sisältää runsaasti myönteistä vuorovaikutusta, kehittää parhaiten lapsen sopeutuvuutta, sillä se paransi lapsen itsesäätelyä (Kim-Spoon ym. 2012). Myönteinen vuorovaikutus toimi myös suojaavana tekijänä lapsille, joilla on riski sopeutumattomuuteen (Kim-Spoon ym. 2012).

Sopeutuvuutta lapsi oppii myös vanhemmalta suoraan. Vanhempi, joka hallitsee omat kielteiset tunteensa ja pystyy niistä huolimatta toimimaan joustavasti mallintaa lapselle tunteiden ja käyttäytymisen hallintaa (Denham ym. 2000). Tunteiden ja käyttäytymisen säätelyn rakenteet on ajateltu muodostuvan varhaislapsuudessa ja ne suuntaavat käyttäytymistä myöhemmin vastaan tulevissa uusissa tilanteissa (Pulkkinen 2008). Tämä voi selittää sopeutuvuudessa ilmenevää pysyvyyttä. Sopeutuminen voi kuitenkin vahvistua myönteisen vanhemmuuden kautta (Kim-Spoon ym. 2012; Denham ym. 2000).

Lapsen sopeutumattomuus voi johtaa kielteisten odotusten kehään ja rangaistuksiin, jotka edelleen ylläpitävät sopeutumattomuutta. Heikosti sopeutuva lapsi voi esimerkiksi ajautua konfliktitilanteisiin kasvattajien kanssa, koska suunnitelmallisuuden ja sääntöjen tarve näyttäytyy kasvattajalle usein kiukutteluna ja tottelemattomuutena (Keltikangas-Järvinen & Mullola 2014). Mejian ja Hoglundin (2016) tutkimuksessa lasten ja opettajien suhdetta tutkittiin neljän vuoden ajan päiväkodista peruskoulun kolmannelle luokalle. Tutkimuksessa huomattiin, että oppilaiden sopeutumattomuus oli yhteydessä konflikteihin opettajien kanssa. Ajan myötä ristiriitatilanteet saattavat lisätä oppilaan turhautuneisuutta ja johtaa jälleen uusiin konflikteihin (Mejia & Hoglund 2016).

Ympäristön järjestelyllä voidaan vaikuttaa lapsen käyttäytymiseen. Järjestelyn ja johdonmukaisen ympäristön on todettu parantavan lapsen sopeutuvuutta (Denham 2000). Myös Keltikangas-Järvisen (2006) mukaan lapsi, jonka sopeutuvuus on heikkoa, tarvitsee selkeät säännöt ja kasvattajalta ymmärrystä käytökselleen. Lapsi tarvitsee sopeutumiseen myös aikaa. Sen myötä tapahtuu myös tottumista, jonka seurauksena lapsi ei enää välttämättä osoita vastustustaan yhtä voimakkaasti (Thomas & Chess 1977).

1.5 Sukupuolen yhteys sosiaalisiin taitoihin ja sopeutuvuuteen

Useissa eri tutkimuksissa on huomattu tyttöjen sosiaalisten taitojen olevan vahvempia kuin poikien (Abdi 2010; DiPrete ja Jennings 2012; Durmuşoğlu-Saltalin ja Arslan 2011; LaFreniere & Dumas 1996). Mitattaessa 5–6,5-vuotiaiden lasten taitoja, tytöt olivat poikia taitavampia sosiaalisissa taidoissa (Abdi 2010). DiPrete ja Jennings (2012) tutkivat päiväkotikäisiä lapsia peruskoulun viidennelle luokalle saakka. Tutkimuksessaan he huomasivat tyttöjen sosiaalisten taitojen olevan poikia paremmat kaikissa mittauspisteissä ja eron kasvavan tutkimuksen edetessä (DiPrete & Jennings 2012). Esiopetusikäisten tyttöjen emotionaaliset taidot, kuten tunteiden ilmaiseminen ja tunnistaminen, on havaittu olevan poikia paremmat. (Durmuşoğlu-Saltalin ja Arslan 2011).

Tyttöjen on arvioitu olevan myös sopeutuvaisempia kuin pojat (LaFreniere & Dumas 1996), samoin sopeutuvuuden osatekijässä itsesäätelyssä on tyttöjen taidot arvioitu paremmiksi kuin poikien (Veijalainen ym. 2017). Tytöt ja pojat kohtaavat asioita eri tavalla ja heidän fyysinen käyttäytymisensä on tyypillisesti erilaista, joten he saattavat ilmentää erilaisin tavoin itsesäätelyä (Veijalainen ym. 2017). Pojilla todettiin olevan tyttöjä enemmän sopeutumattomuutta ja pojilla esikouluikässä raportoitu sopeutumattomuus myös ennusti tulevaa käyttäytymistä (Lonigan ym. 2017).

Monet eri asiat kasvatuksessa ohjaavat sosiaalisten taitojen ja sopeutuvuuden kehittymistä. Isien huomattiin käyttävän enemmän fyysistä rajoittamista poikia kohtaan, mikä lisäsi poikien aggressiivisuutta (Endendijk ym. 2017). Kasvattajat saattavat ohjata tyttöjä huomioimaan enemmän tunteita, esimerkiksi äidit keskustelivat tunteista enemmän tyttöjen kuin poikien kanssa (Flannagan ja Perese 1998). Tyttöjen tunteiden ilmaiseminen on yleisesti ottaen hyväksyttävämpää kuin poikien, mikä voi selittää tyttöjen parempia sosiaalisia taitoja. Poikien tunteellisuus saatetaan tulkita heikkoudeksi. (Durmuşoğlu-Saltali ja Arslan 2011.) Pojilta saatetaan myös odottaa ja sallia tyttöjä enemmän aggressiivista käyttäytymistä, kuten valta-aseman etsimistä. On mahdollista, että kasvattajat vahvistavat pojan aggressiivisuutta omilla reaktioillaan, kuten kuittaamalla ”pojat ovat poikia” lapsen ohjaamisen sijaan. (Kaltiala-Heino 2013.)

Tytöt ja pojat saattavat myös itse suhtautua erilaisin tavoin sosiaaliseen käyttäytymiseen, jolloin lapsen vertaisryhmä voi toimia tietynlaisen käyttäytymisen vahvistajana tai heikentäjänä. On esimerkiksi huomattu, että kiusaavat tytöt olivat useammin vertaisryhmästään syrjäytyneitä (Perren & Alsaker 2006). Kiusaava poika taas oli useammin vertaisryhmässään suosittu, erityisesti muiden aggressiivisten poikien kesken. Tutkimustulos saattaa kertoa siitä, että tytöt hyväksyvät poikia vähemmän aggressiivista käyttäytymistä. (Perren & Alsaker 2006.) Erityisesti pojilla kiusaaminen näyttää olevan ryhmäilmiö (Repo 2015) mikä voi myös kertoa tyttöjen ja poikien erilaisesta suhtautumisesta aggressiivisuuteen.

Tyttöjen ja poikien erilaiset tavat leikkiä voivat myös selittää sukupuolten välistä eroa sosiaalisissa taidoissa ja sopeutuvuudessa. Lelujen, jotka yleensä liitetään tyttöjen leikkeihin, on havaittu kehittävän joitakin sosiaalisia taitoja, kuten toisen lohduttamista (Hei Li & Wong 2016) kun taas tyyppillisten poikien leikkien on huomattu ennustavan korkeampaa fyysistä aggressiivisuutta tulevaisuudessa (Kung, Li, Golding & Hines 2018).

1.6 Päiväkotihoidon yhteys sosiaalisiin taitoihin ja sopeutuvuuteen

Koti on lapsen ensisijainen kasvuympäristö, joka vaikuttaa lapsen kehitykseen jatkuvasti. Myös päiväkodeissa annettava varhaiskasvatus vaikuttaa lapsen kehitykseen ja on todennäköisesti toiseksi yleisin ympäristö, jossa lapsi viettää aikaa. (Peisner-Feinberg ym. 2001.)

Päiväkodissa lapsella on runsaasti mahdollisuuksia harjoitella sosiaalisia taitoja. Päiväkoti on erityisen sosiaalinen ympäristö (Puroila & Estola 2012). Päiväkodissa lapsi kiinnittyy sosiaalisten suhteiden verkostoon, joka koostuu useista kasvattajista ja lapsiryhmästä. Sosiaalisten suhteiden merkityksellisyyden kannalta on kuitenkin merkittävää sekä niiden laatu että määrä. (Puroila & Estola 2012.) Päiväkodissa lapselle muodostuu paljon vuorovaikutussuhteita, jotka ovat jatkuvasti muuttuvia ja jokaisen lapsen ja kasvattajan kanssa erilaisia. Arjen vuorovaikutuksen kautta lapselle rakentuu yksilöllinen sosiaalinen verkosto ja asema lapsiryhmässä. Mahdollisuuksia sosiaalisille suhteille on valtavasti, mutta toisaalta niiden määrä voi vaihdella suuresti yksilöiden välillä. (Vuorisalo 2013.)

Päiväkodeissa tehdään suunnitelmallista kasvatustyötä sosiaalisten taitojen kehittämiseksi. Sosiaalisten taitojen tukemiseen tulee velvoittavien asiakirjojen nojalla kiinnittää huomiota (Esiopetuksen opetussuunnitelma 2014; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016). On suositeltavaa, että sosiaalisia taitoja opetetaan johdonmukaisesti kaikille lapsille. Usein käytössä on jokin valmis opetusohjelma taitojen edistämiseksi. (Kanninen & Sigfrids 2012.)

Päiväkotihoidon suositellaan kehityksellisessä riskissä oleville lapsille. Perusteluna käytetään päiväkotihoidon merkitystä lapsen sosiaalisen kehityksen tu-

kemisessa. (Kalland 2012.) Laadukkaalla päiväkotihoidolla on todettu olevan pitkäaikaisia myönteisiä vaikutuksia lasten sosiaalisiin taitoihin (Mokrova, Broekhuizen & Burchinal 2015). Lapsen suhde kasvattajaan on erityisen tärkeä tekijä ja se kehittää lasten sosiaalisia taitoja (Peisner-Feinberg ym. 2001).

Hyvin varhain aloitettu päivähoito voi vaikuttaa lapsen sosiaalisiin taitoihin. Suomalaistutkimuksen mukaan mitä nuorempana lapsi oli aloittanut missä tahansa päivähoidossa, sitä enemmän hän koki nuoruusiässä häiritseväänsä toisia lapsia sosiaalisissa suhteissa verrattuna myöhemmin päivähoiton aloittaneihin ikätovereihinsa (Hämäläinen, Kouvo & Silven 2009). Toisaalta myös vastakkaisia tutkimustuloksia on havaittu Ruotsissa. Päivähoidon aloituksen alle 1-vuotiaana havaittiin ennustavan parempaa sopeutumista kouluun ja parempia sosiaalisia taitoja (Andersson 1992).

Päiväkotihoido voi edistää myös sopeutuvuutta. Lapsen sopeutuvuuden tukeminen tulisi huomioida päiväkodin arjessa. Päiväkodissa tulisi ottaa huomioon lasten erilaiset temperamentit, jotta heidän kehitystään voitaisiin tukea parhaalla mahdollisella tavalla (Alijoki, Suhonen, Nislin ja Sajaniemi 2016). Jo varhaiskasvatussuunnitelman perusteidenkin (2016) velvoittamana oppimisympäristö tulisi järjestää selkeäksi ja suunnitelmalliseksi, mutta joustavaksi. Lasten yksilölliset tarpeet tulee ottaa huomioon ja tukea heidän itsesätelyään (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016).

Päiväkotihoido voi altistaa lapsen liialliselle stressille, joka puolestaan voi vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin ja sopeutuvuuteen. Säädellyt stressireaktiot pitävät aktiivisena, mutta pitkäaikaisen säätelemättömän stressin seurauksena lapsi on tyypillisesti helposti reagoiva ja ärtyinen, sekä saattaa käyttäytyä aggressiivisesti (Sajaniemi ym. 2015). Tämä puolestaan voi vaikuttaa lapsen sosiaalisiin suhteisiin, sillä aggressiivisilla lapsilla on herkempi taipumus tulla muiden lasten torjumiksi (Repo 2015). Liiallisen stressin seurauksena lapsen on usein vaikeampaa säädellä käyttäytymistään (Sajaniemi 2015). NICHD:in (2003) pitkäaikaisstudiossa huomattiin, että mitä enemmän aikaa lapsi oli viettänyt missä tahansa päivähoidossa, sitä enemmän esiintyi ongelmakäyttäytymistä ja konflikteja lapsen ollessa 4,5 vuoden ikäinen. Tutkimustuloksista voidaan ha-

vaita, että erityinen riskitekijä lapsen kehitykselle oli lapsen sietokyvyn ylittyminen pitkäaikaisesti (NICHD 2003) eli kasautuva stressi. Toisaalta Suomessa päiväkotihoidossa olevien lasten syljen kortisolipitoisuuksia tutkineiden Sajaniemen ym. (2011) mukaan laadukas päivähoito voi olla stressaantuneen lapsen elämässä kehitystä suojaava tekijä ja heidän tutkimuksessaan laadukkaalla päiväkotihoidolla olikin yhteys matalaan stressihormonitasoon päivällä.

1.7 Tutkimuskysymykset ja hypoteesit

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää 4-9-vuotiaiden lasten sosiaalisten taitojen ja sopeutuvuuden pysyvyyttä. Lisäksi tarkasteltiin sukupuolen ja päiväkotihoidon yhteyttä sosiaalisiin taitoihin ja sopeutuvuuteen sekä niiden muutokseen.

Tutkimuskysymyksiksi muodostuivat seuraavat:

1. Kuinka pysyviä sosiaaliset taidot olivat 4-vuotiaasta 9-vuotiaaksi?
2. Oliko lapsen sukupuolella yhteyttä sosiaalisiin taitoihin tai niiden muutokseen?
3. Oliko päiväkotihoidolla 4-vuotiaana yhteyttä sosiaalisiin taitoihin tai niiden muutokseen?
4. Kuinka pysyvää sopeutuvuus oli 4-vuotiaasta 9-vuotiaaksi?
5. Oliko lapsen sukupuolella yhteyttä sopeutuvuuteen tai sen muutokseen?
6. Oliko päiväkotihoidolla 4-vuotiaana yhteyttä sopeutuvuuteen tai sen muutokseen?

Aiempien tutkimustulosten perusteella voidaan olettaa, että sosiaalisissa taidoissa on pysyvyyttä 4-vuotiaasta 9-vuotiaaksi (Briggs-Gowan ym. 2006; Laine ym. 2010; NICHD 2008).

Lapsen sukupuolen oletetaan olevan yhteydessä sosiaalisiin taitoihin tai niiden muutokseen niin, että tytöt ovat taidoiltaan vahvempia kuin pojat (Abdi

2010; DiPrete & Jennings 2012; Durmuşoğlu-Saltali & Arslan 2011; LaFreniere & Dumas 1996).

Aiempien tutkimustulosten perusteella voidaan olettaa myös, että päiväkotihoidoissa 4-vuotiaana olisi myönteisesti yhteydessä sosiaalisten taitoihin tai sen muutokseen (Andersson 1992; Mokrova ym. 2015).

Aiempien tutkimustulosten perusteella voidaan olettaa sopeutuvuudessa olevan pysyvyyttä 4-vuotiaasta 9-vuotiaaksi (Denham ym. 2000; Lonigan ym. 2017; Morgan ym. 2008; Neuenschwander ym. 2012; Oliver & Pike 2018).

Sukupuolella oletetaan olevan yhteyttä sopeutuvuuteen tai sen muutokseen niin, että tytöt ovat sopeutuvaisempia kuin pojat (LaFreniere & Dumas 1996; Lonigan ym. 2017; Veijalainen ym. 2017).

Päiväkotihoidolla oletetaan olevan yhteyttä sopeutuvuuteen tai sen muutokseen niin, että 4-vuotiaana päiväkotihoidossa olleiden lasten oletetaan olevan heikommin sopeutuvia (NICHD 2003).

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1 Tutkimukseen osallistujat ja aineiston keruu

Tutkimuksen aineisto on kerätty Lapsen kielen kehitys ja familiaalinen dysleksiariski -pitkittäistutkimuksessa (LKK). Mukana olleita lapsia on tutkittu heidän syntymästään lähtien (Lyytinen ym. 2011). Tutkittavat ovat syntyneet vuosina 1993–1996 (Leinonen 2001, 270). LKK-tutkimuksen tavoitteena on ollut löytää muun muassa lukivaikeuden varhaisia ennusmerkkejä ja sen syitä vertailemalla tutkimuksen kontrolli- ja riskiryhmien lasten kehitystä (Jyväskylän yliopisto 2018).

Tutkittavien lasten valinta alkoi äitiysneuvolavaiheessa. Valinta oli kolmivaiheinen prosessi, joka toteutettiin Keski-Suomen läänissä. Lukivaikeuden mahdollisuutta kartoitettiin lukivaikeuksia koskevan kyselyn avulla, jonka täytti yli 9000 odottavaa äitiä. Näiden vastausten perusteella noin 5400:lle heistä lähetettiin lukivaikeuden kestoa ja vakavuutta koskeva lisäkysely. Lopulta 190 vanhempaa, jotka täyttivät ensimmäisen ja toisen vaiheen lukivaikeutta koskevat kriteerit, kutsuttiin haastatteluihin ja lukivaikeustesteihin. (Leinonen 2001.)

Suvussa ilmenneen lukivaikeuden perusteella lapset jaettiin kontrolli- tai riskiryhmään. Kontrolliryhmään kuuluvien lasten vanhemmilla ja sukulaisilla ei ole ollut merkkejä lukemisen ongelmista. (Lyytinen ym. 2006.) Riskiryhmään kuuluvilla lapsilla vähintään toisen vanhemmista tuli täyttää lukivaikeusdiagnoosin kolme kriteeriä, joita ovat heikko testisuoriutuminen ääneen lukemisessa, vaikeudet lukemaan oppimisessa kouluikässä ja lähisukulainen, jolla oli myös lukemiseen liittyviä pulmia (Leinonen 2001). Tämän ryhmän lapsilla on suvussa ilmenneen lukivaikeuden vuoksi kontrolliryhmän lapsia suurempi riski saada lukemisen ongelmia tulevaisuudessa. LKK-tutkimukseen valikoitui lopulta 199 suomalaislasta (Lyytinen, ym. 2006). Tämän tutkimuksen analyyseissa on mu-

kana 199–175 lasta, sillä otoskoko vaihteli tutkimuksen eri vaiheissa osallistuneiden lasten lukumäärän mukaan. Suurimmassa osassa analyyseja lapsia oli 175, joista tyttöjä oli 87 (49,7 %) ja poikia 88 (50,3 %). Tässä pro gradu tutkielmassa ollaan kiinnostuneita näiden lasten sosiaalisista taidoista ja sopeutuvuudesta, joten riskiryhmän mahdollinen vaikutus tutkimustuloksiin kontrolloitiin analyyseissa.

2.2 Tutkimusmenetelmät

Tässä tutkimuksessa hyödynnettiin The Behaviour Assessment System for Children (BASC) -kyselylomakkeella saatua tietoa lasten sosiaalisista taidoista ja sopeutuvuudesta. BASC on kehitetty alun perin psykologien käyttöön mitaamaan sopeutuvaa ja ongelmakäyttäytymistä monista eri näkökulmista (Gladman & Lancaster 2003).

BASC sisältää kolme lomaketta: opettajien (TRS: Teacher rating scale), vanhempien (PRS: parent rating scale) ja lapsen itsensä (SRP: Self-report of personality) täyttämät lomakkeet. Tässä tutkimuksessa on mukana vain vanhemmille standardoidut lomakkeet (PRS), joilla pyritään selvittämään lapsen käytöstä kotioloissa. BASC:in standardointi on suoritettu Yhdysvalloissa lähes 3500:lla koehenkilöllä (Gladman & Lancaster 2003).

BASC:n avulla voidaan tarkastella lapsen käyttäytymisprofiilia laaja-alaisten yläskaalojen (muun muassa ulos- ja sisäänpäin suuntautuvat ongelmat ja adaptiiviset taidot) ja alaskaalojen (muun muassa aggressiivisuus ja sosiaaliset taidot) avulla.

Tässä tutkimuksessa käytettiin BASC:in tietoja lapsen käyttäytymisestä sosiaalisten taitojen ja sopeutuvuuden osalta kun lapsi oli 4- ja 9-vuotias. Samaa vanhempaa, joka täytti lomakkeen lapsen ollessa 4-vuotias, pyydettiin täyttämään se myös, kun lapsi oli 9-vuotias. Vanhempien tuli arvioida lapsensa käytöstä ja toimintaa viimeisen puolen vuoden aikana neliportaisella asteikolla: Ei koskaan käyttäydy näin (Ek), toisinaan (T), usein (U) ja lähes aina käyttäytyy näin (La). (Reynolds & Kamphaus 1992.) Aineistossa vastausvaihtoehdot pistey-

tettiin seuraavasti: 0 = ei koskaan käyttäydy näin (Ek), 1 = toisinaan (T), 2 = usein (U) ja 3 = lähes aina käyttäytyy näin (La).

2.2.1 Sosiaaliset taidot

Seuraavilla väittämillä (13 kpl) mitattiin 4-vuotiaan sosiaalisia taitoja:

Hän katsoo silmiin ja hänellä on hyvä katsekontakti, ymmärtää huumoria, hänellä on hyvät pöytätavat, sanoo "kiitos" ja "ole hyvä", vastaa kun hänelle puhutaan, osaa aloittaa keskustelun, kehuu toisia, auttaa vapaaehtoisesti, pyytää kohteliaasti apua, hymyilee muille, kannustaa toisia tekemään parhaansa, onnittelee muita, kun heille käy hyvin, tarjoutuu auttamaan muita lapsia. Sosiaalisia taitoja 4-vuotiaana mittaavista väittämistä muodostettiin summamuuttuja, jonka Cronbachin alfaksi muodostui ,802. Summamuuttujaa muodostettaessa kukin muuttuja standardoitiin.

Seuraavilla väittämillä (14 kpl) mitattiin 9-vuotiaan sosiaalisia taitoja:

Sanoo "kiitos" ja "ole hyvä", kannustaa muita tekemään parhaansa, onnittelee muita, kun heille käy hyvin, ymmärtää huumoria, auttaa vapaaehtoisesti, hänellä on hyvät pöytätavat, osaa tehdä ehdotuksia ja aloitteita loukkaamatta muita, pyytää kohteliaasti apua, kehuu toisia, osaa aloittaa keskustelun, vastaa, kun hänelle puhutaan, pyrkii saamaan muissa parhaan esiin, hän on kiinnostunut muiden ideoista ja tarjoutuu auttamaan muita lapsia. Sosiaalisia taitoja 9-vuotiaana mittaavista väittämistä muodostettiin summamuuttuja, jonka Cronbachin alfa -kertoimeksi muodostui ,887. Summamuuttujaa muodostettaessa kukin muuttuja standardoitiin.

Sosiaalisten taitojen pysyvyyttä tarkasteltaessa summamuuttuja jaettiin kolmeen muuttujaryhmään 4-vuotiaana mitatun taidon mukaan: 1 = taidoiltaan heikot, 2 = keskiverrot ja 3 = vahvat. Sama luokittelu tehtiin myös 9-vuotiaana mitatuille taidoille. Ryhmien jaottelu suoritettiin käyttämällä katkaisurajana yhtä keskihajontaa. Standardoiduista muuttujista heikoiksi luokiteltiin taidot, jotka olivat vähintään yhden keskihajonnan verran keskiarvoa heikommät. Kes-

kiarvo sai arvon 0. Vahvoiksi taidoiksi luokiteltiin vähintään yhden keskihajonnan verran keskiarvoa paremmat taidot. Sosiaalisissa taidoissa luokat saivat korkeimmillaan seuraavat arvot: vahvat taidot 3,02 ja heikot taidot -1,03. Keski-
verrot taidot olivat vahvojen ja heikkojen väliin jääneet arvot.

2.2.2 Sopeutuvuus

Sopeutuvuutta mitattiin 4-vuotiaana väittämillä (10 kpl):

Antaa toisten leikkiä leluillaan ja tavaroillaan, vaikea sopeuttaa toimintapaansa tehtävän vaihtuessa, väittää vastaan, jos häntä pyydetään tekemään asiat toisin, sopeutuu helposti muutoksiin tutuissa toimintatavoissa, sopeutuu helposti uusiin hoitajiin ja opettajiin, kokeilee uusia asioita, toimii tutkien, kun on uudessa ympäristössä, menee pois tolaltaan, jos joutuu jäämään uuteen tilanteeseen ilman vanhempiaan tai tuttua hoitajaa, nauraa, on "reilu kaveri". Sopeutumista 4-vuotiaana mittaavista väittämistä muodostettiin summamuuttuja, jonka Cronbachin alfa -kertoimeksi muodostui ,626. Summamuuttujaa muodostettaessa kukin muuttuja standardoitiin.

Sopeutuvuutta mitattiin 9-vuotiaana väittämillä (7 kpl):

Sopeutuu helposti uusiin opettajiin, on helposti tyyntytettävissä kun on vihainen, on kovin harmissaan jos suunnitelmia muutetaan, sopeutuu helposti muutoksiin totutuissa toimintatavoissa, antaa toisten lasten leikkiä leluillaan tai tavaroillaan, on "reilu kaveri" ja sopeutuu helposti muutoksiin perheen suunnitelmissa. Sopeutumista 9-vuotiaana mittaavista väittämistä muodostettiin summamuuttuja, jonka Cronbachin alfa -kertoimeksi muodostui ,758. Summamuuttujaa muodostettaessa kukin muuttuja standardoitiin.

Sopeutuvuuden pysyvyyttä tarkasteltaessa summamuuttuja jaettiin kolmeen muuttujaryhmään 4-vuotiaana mitatun taidon mukaan: 1 = taidoiltaan heikot, 2 = keskiverrot ja 3 = vahvat. Sama luokittelu tehtiin myös 9-vuotiaana mitatuille taidoille. Ryhmien jaottelu suoritettiin käyttämällä katkaisurajana yhtä keskihajontaa. Standardoiduista muuttujista heikoiksi luokiteltiin taidot, jotka olivat vähintään yhden keskihajonnan verran keskiarvoa heikommat. Keskiarvo sai

arvon 0. Vahvoiksi taidoiksi luokiteltiin vähintään yhden keskihajonnan verran keskiarvoa paremmat taidot. Sopeutuvuuden muuttujaluokat saivat korkeimmillaan seuraavat arvot: vahvat taidot 2,48, keskiverrot taidot 0,84 ja heikot taidot -1,13. Keskiverrot taidot olivat vahvojen ja heikkojen väliin jääneet arvot.

Päiväkotihoidon osallistuminen 4-vuotiaana

Päiväkotihoidon osallistumista selvitettiin 4-vuotiaiden lasten vanhemmilta kyselylomakkeella, josta huomioitiin vain ensimmäisen, päivähoitoon osallistumista koskevan kysymyksen tiedot. Kysymyksessä vanhempia pyydettiin rastiuttamaan lapsen tämänhetkinen hoitomuoto. Vaihtoehdot olivat seuraavat: äiti hoitaa kotona, isä hoitaa kotona, äiti ja isä hoitavat kotona, isovanhempi tai muu sukulainen hoitaa lasta, yksityinen hoitaja (muu kuin sukulainen), perhepäivähoito (kunnallinen), päiväkotihoido, muu (esim. seurakunnan kerho, avoin päiväkotio). Aineistossa vastausvaihtoehdoille annettiin arvot 0 = ei päiväkodissa, 1 = on päiväkodissa.

2.3 Aineiston analyysi

Tilastollisesti aineisto käsiteltiin SPSS 24 -ohjelmalla. Menetelminä käytettiin Pearsonin korrelaatiotestiä, ristiintaulukointia, khiin neliö-testiä, toistomittaus-ten kovarianssianalyysia ja riippumattomien otosten t-testiä.

Aluksi muodostetuista muuttujista tarkasteltiin niiden normaalijakautuneisuus. Lisäksi laskettiin kuvailevat tiedot, eli keskiarvo ja keskihajonta.

Pearsonin korrelaatiokertoimen avulla tarkastellaan normaalijakautuneiden muuttujien yhteyttä toisiinsa (Metsämuuronen 2008), tässä tutkimuksessa ensin 4-vuotiaan sosiaalisia taitoja 9-vuotiaan sosiaalisiin taitoihin. Sama tarkastelu tehtiin myös 4- ja 9-vuotiaan sopeutuvuudelle.

Ristiintaulukoinnilla voidaan havaita yhteyttä kahden eri muuttujan välillä (Metsämuuronen 2003). Ristiintaulukoinnin avulla vertailtiin 4-vuotiaana heikoiksi, keskiverroiksi ja vahvoiksi luokiteltujen muuttujien mahdollista siirtymää taitoryhmästä toiseen 9-vuotiaana. Lisäksi khiin neliö-testillä voidaan saa-

da tietoa siitä, oliko muuttujien välillä todellista eroa vai johtuiko ero sattumasta (Metsämuuronen 2003).

Varianssianalyysin avulla voidaan tutkia, onko ryhmien välisissä keskiarvoissa tilastollisesti merkitseviä eroja. Varianssi kuvaa aineistossa esiintyvää vaihtelua. (Metsämuuronen 2008.) Analyyseissa lisäksi kontrolloitiin riskiryhmän vaikutus tuloksiin, eli riskiryhmä kontrolloitiin niin sanotuksi kovariaatiksi. Analyysimenetelmänä käytettiin toistomittausten kovarianssianalyysia (ANCOVA). Se toimii parhaiten tilanteessa, jossa on yksi tai useampi selitettävä ja ryhmittelevä muuttuja, sekä vakioitu muuttuja (Metsämuuronen 2008). Tässä tutkimuksessa kovarianssianalyysilla tarkasteltiin sukupuolen ja päiväkotihoidon yhteyttä sosiaalisiin taitoihin ja sopeutuvuuteen. Toistomittauksia oli analyyseissa kaksi, lasten ollessa 4- ja 9-vuotiaita. Ensimmäin selvitettiin keskiarvotason kehitystä lapsen sukupuoli ryhmittelevänä tekijänä. Sama analyysi tehtiin seuraavaksi päiväkotihoidon ryhmittelevänä tekijänä.

Lopuksi selvitettiin lapsen sukupuolen ja päiväkotihoidon yhteyttä 4- ja 9-vuotiaan sosiaalisiin taitoihin ja sopeutuvuuteen riippumattomien otosten t-testin avulla. T-testin avulla pystyttiin vertailemaan ryhmien välisiä keskiarvoja sukupuoli tai päiväkotihoidon riippuvana muuttujana.

2.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Lapsen kielen kehitys ja familiaalinen dysleksiariski -tutkimus on hankkinut tutkimusluvut tutkittavilta ja tutkimukseen kohdistuva eettinen ennakoarviointi on tehty. Tutkittavia ei ole voitu tunnistaa tutkimuksen missään vaiheessa. Osallistuminen oli perheille vapaaehtoista. Heille kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta etukäteen ja osallistuminen oli mahdollista keskeyttää milloin tahansa.

Tämä pro gradu -tutkielma on toteutettu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeiden mukaisesti niin, että tutkimuksessa on noudatettu toimintatapoina rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä, sekä tutkimuksen ja sen tulosten arvioinnissa. Tämän tutki-

muksen tulokset esitetään rehellisesti ja niiden luotettavuutta arvioiden. Tutkimusta tehdessä on käytetty tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Muiden tutkijoiden työt ja saavutukset on otettu huomioon viittaamalla niihin asianmukaisella tavalla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.) Sitouduin pitämään salassa tutkimusaineistoni. Tämä tutkimus on kokonaisuudessaan toteutettu tietokoneella, jonka olen suojannut salasanalla niin, ettei muilla ole ollut mahdollisuutta käsitellä tiedostoja. Tutkimusaineistoni on anonymisoitu, eikä ole missään vaiheessa sisältänyt tutkittavien tunnistetietoja. Tutkielmani valmistuttua hävitän kokonaisuudessaan saamani tutkimusaineiston.

3 TULOKSET

3.1 Sosiaalisten taitojen pysyvyys

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä tarkasteltiin kuinka pysyviä sosiaaliset taidot olivat 4-vuotiaasta 9-vuotiaaksi. Sosiaalisista taidoista muodostettujen muuttujien keskiarvot ja keskihajonnat ovat nähtävissä taulukossa 1.

TAULUKKO 1. Sosiaalisten taitojen muuttujien keskiarvot ja keskihajonnat.

	Otoskoko (N)	Keskiarvo	Keskihajonta
4v. sos. taidot	191	22.84	4.69
9v. sos.taidot	179	26.88	6.10

Ensin tutkittiin sosiaalisten taitojen pysyvyyttä 4-vuotiaasta 9-vuotiaaksi. Jatkuvien muuttujien Pearsonin korrelaatiotestin tulokset osoittivat, että 4-vuotiaan sosiaaliset taidot olivat yhteydessä 9-vuotiaan sosiaalisiin taitoihin. Mitä vahvemmat taidot olivat 4-vuotiaana, sitä vahvemmat ne olivat 9-vuotiaana ($r = .43, p < .001, r^2 = 18.57\%$).

Seuraavaksi selvitettiin sosiaalisten taitojen pysyvyyttä taitoryhmien avulla. Lapset jaettiin kolmeen taitoryhmään: heikot, keskiverrot ja vahvat. Taulukosta 2 voidaan todeta, että lapsista joilla oli heikot sosiaaliset taidot 4-vuotiaana, yli puolet siirtyi keskivertojen taitojen luokkaan. Kuitenkin lähes kaksi viidesosaa heikkojen sosiaalisten taitojen ryhmän lapsista oli 9-vuotiaana sosiaalisilta taidoiltaan edelleen heikkoja. Keskiverrot sosiaaliset taidot pysyivät enemmistöllä lapsista keskivertoina mittauskertojen välillä. Keskiverroista sosiaalisista taidoista siirryttiin vahvoihin sosiaalisiin taitoihin hieman enemmän kuin heikkoihin sosiaalisiin taitoihin. Yli puolet lapsista, joilla oli 4-vuotiaana vahvat taidot, siirtyivät 9 vuoden ikään mennessä keskivertojen sosiaalisten taitojen ryhmään. Tässä tutkimuksessa heikot sosiaaliset taidot olivat pysyvämpiä kuin vahvat sosiaaliset taidot. Heikoista ja vahvoista taitoryhmistä siirryttiin enimmäkseen

keskiverroiksi luokiteltujen taitojen ryhmään. Sosiaalisten taitojen osalta keski-
verrot taidot olivat kaikkein pysyvimpiä.

TAULUKKO 2. Sosiaalisten taitojen pysyvyys 4-vuotiaasta 9-vuotiaaksi taito-
ryhmittäin tarkasteltuna (N = 175).

4-vuotiaan sosiaaliset taidot	9-vuotiaan sosiaaliset taidot (%)		
	Heikot	Keskiverrot	Vahvat
Heikot (N = 31)	38.7	54.8	6.5
Keskiverrot (N = 117)	12.8	70.1	17.1
Vahvat (N = 27)	16.0	64.6	19.4

Khiin neliö -riippuvuustestin tulokset osoittivat, että 4-vuotiaan lapsen sosiaa-
listen taitojen taso on yhteydessä lapsen taitotasoon 9-vuotiaana ($\chi^2(4) = 26.68$,
 $p < .001$).

3.1.1 Sukupuolen yhteys sosiaalisiin taitoihin tai niiden muutokseen

Toisena tutkimuskysymyksenä tarkasteltiin sukupuolen yhteyttä sosiaalisiin
taitoihin. Tyttöjen ja poikien sosiaalisten taitojen keskiarvot ja keskihajonnat
ovat nähtävissä taulukossa 3.

Seuraavaksi tehtiin toistomittausten kovarianssianalyysi, jossa ryhmittelevä-
nä tekijänä oli lapsen sukupuoli (taulukko 4). Riskiryhmän vaikutus tuloksiin
kontrolloitiin. Ajan ja sukupuolen yhdysvaikutus ei ollut tilastollisesti merkitse-
vä, mikä osoitti, että muutos sosiaalisissa taidoissa oli samanlaista tytöillä ja po-
jilla. Tyttöjen ja poikien välistä eroa esiintyi kuitenkin siten, että tytöt olivat tai-
doiltaan hieman vahvempia kuin pojat.

Lopuksi verrattiin tyttöjen ja poikien eroa sosiaalisissa taidoissa 4- ja 9-vuo-
tiaina riippumattomien otosten t-testillä. Testin tulos osoitti, että 4-vuotiaana
sukupuoliero ei ollut merkitsevä ($t(189) = 1.81$, $p > .05$), mutta 9-vuotiaana tyttö-
jen sosiaaliset taidot olivat vahvemmat kuin pojilla ($t(177) = 2.14$, $p < .05$).

TAULUKKO 3. Tyttöjen ja poikien sosiaalisten taitojen keskiarvot ja keskihajonnat.

Sos.taidot	Tytöt			Pojat		
	Ka	Kh	N	Ka	Kh	N
4-vuotias	23.57	4.70	87	22.32	4.31	88
9-vuotias	27.74	6.03	87	25.79	5.93	88

TAULUKKO 4. Sosiaaliset taidot, sukupuoli

Ryhmittelevät tekijät	Sosiaaliset taidot								
	Yhdysvaikutus			Ajan päävaikutus			Ryhmän päävaikutus		
	<i>F</i> -arvo	(<i>df</i> ₁ , <i>df</i> ₂)	η^2	<i>F</i> -arvo	(<i>df</i> ₁ , <i>df</i> ₂)	η^2	<i>F</i> -arvo	(<i>df</i> ₁ , <i>df</i> ₂)	η^2
Sukupuoli	0.77	(1, 172)	0.004	3.66	(1, 172)	0.021	6.059*	(1, 172)	0.034

Huom. *** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$

3.1.2 Päiväkotihoidon yhteys sosiaalisiin taitoihin tai niiden muutokseen

Kolmantena tutkimuskysymyksenä tarkasteltiin päiväkotihoidon yhteyttä sosiaalisiin taitoihin tai sen muutokseen. Taulukossa 5 on kuvattu 4-vuotiaana päiväkodissa ja muussa hoitomuodossa olevien lasten sosiaalisten taitojen keskiarvot ja keskihajonnat.

Seuraavaksi tehtiin toistomittausten kovarianssianalyysi, jossa ryhmittelevänä tekijänä oli lapsen hoitomuoto (taulukko 6). Riskiryhmän vaikutus tuloksiin kontrolloitiin. Ajan ja hoitomuodon yhdysvaikutus osoitti, että sosiaalisten taitojen muutos oli samanlaista riippumatta siitä, missä lapsi oli 4-vuotiaana hoitossa.

Lopuksi verrattiin 4-vuotiaana päiväkodissa olleiden lasten sosiaalisten taitojen eroa muussa hoitomuodossa olleiden lasten sosiaalisiin taitoihin riippumattomien otosten t-testillä. Testin tulos osoitti, ettei ero ollut merkitsevä 4-vuotiaana ($t(178) = -.45, p > .05$) tai 9-vuotiaana ($t(166) = 1.16, p > .05$).

TAULUKKO 5. Päiväkodissa ja muussa hoitomuodossa olevien lasten sosiaalisten taitojen keskiarvot ja keskihajonnat

Sos.taidot	Päiväkoti			Muu hoitomuoto		
	Ka	Kh	N	Ka	Kh	N
4-vuotias	23.21	4.14	57	22.81	4.78	115
9-vuotias	26.02	5.82	57	27.24	6.03	115

TAULUKKO 6. Päiväkotihoidon yhteys sosiaalisiin taitoihin

Ryhmittelevät tekijät	Sosiaaliset taidot								
	Yhdysvaikutus			Ajan päävaikutus			Ryhmän päävaikutus		
	<i>F</i> -arvo	(<i>df</i> ₁ , <i>df</i> ₂)	η^2	<i>F</i> -arvo	(<i>df</i> ₁ , <i>df</i> ₂)	η^2	<i>F</i> -arvo	(<i>df</i> ₁ , <i>df</i> ₂)	η^2
Hoitomuoto	2.72	(1, 169)	0.016	4.58	(1, 169)	0.026	0.240*	(1, 169)	0.001

Huom. *** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$

3.2 Sopeutuvuuden pysyvyys

Neljäntenä tutkimuskysymyksenä tarkasteltiin kuinka pysyvää sopeutuvuus oli 4-vuotiaasta 9-vuotiaaksi. Sopeutuvuudesta muodostettujen muuttujien keskiarvot ja keskihajonnat ovat nähtävissä taulukossa 7.

TAULUKKO 7. Sopeutuvuuden muuttujien keskiarvot ja keskihajonnat.

	Otoskoko (N)	Keskiarvo	Keskihajonta
4v. Sopeutuvuus	191	20.47	3.35
9v. Sopeutuvuus	179	14.83	3.18

Ensin tutkittiin sopeutuvuuden pysyvyyttä 4-vuotiaasta 9-vuotiaaksi. Jatkuvien muuttujien Pearsonin korrelaatiotestin tulokset osoittivat, että sopeutuvuus 4-vuotiaana olivat yhteydessä 9-vuotiaan sopeutuvuuteen. Mitä vahvempaa sopeutuvuus oli 4-vuotiaana, sitä vahvempaa se oli 9-vuotiaana ($r = .30$, $p < .001$, $r^2 = 9.25\%$).

Seuraavaksi selvitettiin sopeutuvuuden pysyvyyttä taitoryhmien avulla. Lapset jaettiin kolmeen taitoryhmään: heikot, keskiverrot ja vahvat. Taulukosta 8 voidaan todeta, että lapsista joilla sopeutuvuus oli 4-vuotiaana heikkoa, yli puolet siirtyivät keskiverron sopeutuvuuden ryhmään. Kuitenkin sopeutuvuudeltaan heikon ryhmän lapsista yli neljäsosa oli edelleen 9-vuotiaana sopeutuvuudeltaan heikkoja ja vain hyvin pieni osa lapsista siirtyi sopeutuvuudeltaan vahvojen luokkaan. Keskiaverto sopeutuvuus oli selkeästi pysyvämpää kuin heikko tai vahva sopeutuvuus. Keskiaverrosta sopeutuvuudesta siirryttiin heikkoon ja vahvaan sopeutuvuuteen lähes saman verran. Yli puolella lapsista, joilla oli 4-vuotiaana vahva sopeutuvuus, oli sopeutuvuus enää keskiavertoa 9-vuotiaana. Vahvasta sopeutuvuudesta oli enemmän muutosta heikkoon sopeutuvuuteen kuin toisinpäin.

TAULUKKO 8. Sopeutuvuuden pysyvyys 4-vuotiaasta 9-vuotiaaksi taitoryhmittäin tarkasteltuna (N = 175).

4-vuotiaan sopeutuvuus	9-vuotiaan sopeutuvuus (%)		
	Heikot	Keskiverrot	Vahvat
Heikot (N = 33)	30.3	66.7	3.0
Keskiverrot (N = 111)	10.8	75.7	13.5
Vahvat (N = 31)	12.9	61.3	25.8

Khiin neliö -riippuvuustestin tulokset osoittivat, että 4-vuotiaan lapsen sopeutuvuuden taso on yhteydessä lapsen sopeutuvuustasoon 9-vuotiaana ($\chi^2(4) = 13.49, p < .009$).

3.2.1 Sukupuolen yhteys sopeutuvuuteen tai sen muutokseen

Viidentenä tutkimuskysymyksenä tarkasteltiin sukupuolen yhteyttä sopeutuvuuteen. Tyttöjen ja poikien sopeutuvuuden keskiarvot ja keskihajonnat ovat nähtävissä taulukossa 9.

Seuraavaksi tehtiin toistomittausten kovarianssianalyysi, jossa ryhmittelevänä tekijänä oli lapsen sukupuoli (taulukko 10). Riskiryhmän vaikutus tuloksiin kontrolloitiin. Ajan ja sukupuolen yhdysvaikutus oli ei ollut tilastollisesti merkitsevä, mikä osoitti, että muutos sopeutuvuudessa oli samanlaista tytöillä ja pojilla.

Lopuksi verrattiin tyttöjen ja poikien eroa sopeutuvuudessa 4- ja 9-vuotiaina riippumattomien otosten t-testillä. Testin tulos osoitti, että sukupuoliero ei ollut merkitsevä 4-vuotiaana ($t(189) = 1.57, p > .05$) tai 9-vuotiaana ($t(177) = .667, p > .05$).

TAULUKKO 9. Tyttöjen ja poikien sopeutuvuuden keskiarvot ja keskihajonnat.

Sopeutuvuus	Tytöt			Pojat		
	Ka	Kh	N	Ka	Kh	N
4-vuotias	20.85	3.19	87	20.20	3.49	88
9-vuotias	14.94	2.87	87	14.53	3.40	88

TAULUKKO 10. Sopeutuvuus ja sukupuoli, ryhmän ja ajan päävaikutukset.

Ryhmittelevät tekijät	Sopeutuminen								
	Yhdysvaikutus			Ajan päävaikutus			Ryhmän päävaikutus		
	<i>F</i> -arvo	(<i>df</i> 1, <i>df</i> 2)	η^2	<i>F</i> -arvo	(<i>df</i> 1, <i>df</i> 2)	η^2	<i>F</i> -arvo	(<i>df</i> 1, <i>df</i> 2)	η^2
Sukupuoli	0.04	(1, 172)	0.000	68.05	(1, 172)	0.28	2.54*	(1, 172)	0.02

Huom. *** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$

3.2.2 Päiväkotihoidon yhteys sopeutuvuuteen tai sen muutokseen

Kuudentena tutkimuskysymyksenä tarkasteltiin päiväkotihoidon yhteyttä sopeutuvuuteen tai sen muutokseen. Taulukossa 11 on kuvattu 4-vuotiaana päiväkodissa ja muussa hoitomuodossa olevien lasten sopeutuvuuden keskiarvot ja keskihajonnat.

Seuraavaksi tehtiin toistomittausten kovarianssianalyysi, jossa ryhmittelevänä tekijänä oli lapsen hoitomuoto (taulukko 12). Riskiryhmän vaikutus tuloksiin kontrolloitiin. Ajan ja hoitomuodon yhdysvaikutus ei ollut tilastollisesti merkitsevä, mikä osoitti, että sopeutuvuuden muutos oli samanlaista riippumatta siitä, missä lapsi oli 4-vuotiaana hoidossa.

Lopuksi verrattiin 4-vuotiaana päiväkodissa olleiden lasten sopeutuvuuden eroa muussa hoitomuodossa olleiden lasten sopeutuvuuteen riippumattomien otosten t-testillä. Testin tulos osoitti, että ero ei ollut merkitsevä 4-vuotiaana ($t(178) = -.35, p > .05$) tai 9-vuotiaana ($t(166) = 1.45, p > .05$)

TAULUKKO 11. Päiväkodissa ja muussa hoitomuodossa olevien lasten sopeutuvuuden keskiarvot ja keskihajonnat

Sopeutuvuus	Päiväkoti			Muu hoitomuoto		
	Ka	Kh	N	Ka	Kh	N
4-vuotias	20.58	3.26	57	20.48	3.42	115
9-vuotias	14.25	3.40	57	15.01	2.94	115

TAULUKKO 12. Sopeutuvuus ja hoitomuoto, ryhmän ja ajan päävaikutukset.

Ryhmittelevät tekijät	Sopeutuminen								
	Yhdysvaikutus			Ajan päävaikutus			Ryhmän päävaikutus		
	<i>F</i> -arvo	(<i>df</i> 1, <i>df</i> 2)	η^2	<i>F</i> -arvo	(<i>df</i> 1, <i>df</i> 2)	η^2	<i>F</i> -arvo	(<i>df</i> 1, <i>df</i> 2)	η^2
Hoitomuoto	1.18	(1, 169)	0.007	70.11	(1, 169)	0.29	0.214*	(1, 169)	0.001

Huom. *** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$

4 POHDINTA

Tässä tutkimuksessa selvitettiin 4–9-vuotiaiden lasten sosiaalisten taitojen ja sopeutuvuuden pysyvyyttä. Lisäksi tarkasteltiin sukupuolen ja päiväkotihoidon yhteyttä sosiaaliin taitoihin ja sopeutuvuuteen sekä niiden muutokseen.

Tutkimustulosten mukaan 4-vuotiaan sosiaaliset taidot olivat yhteydessä lapsen sosiaaliin taitoihin 9-vuotiaana. Mitä vahvemmat lapsen sosiaaliset taidot olivat 4-vuotiaana, sitä vahvemmat ne olivat 9-vuotiaana. Aikaisemmissa tutkimuksissa sosiaalisissa taidoissa on todettu pysyvyyttä (Briggs-Gowan ym. 2006; Laine ym. 2010; NICHD 2008), joten tutkimustulos tukee aikaisempia tutkimustuloksia. Taitoryhmiä tarkasteltaessa keskiverrot sosiaaliset taidot olivat pysyvimpiä 4-vuotiaasta 9-vuotiaaksi. Seuraavaksi pysyvimpiä olivat vahvat sosiaaliset taidot ja vähiten pysyviä heikot sosiaaliset taidot.

Sukupuolten välillä oli eroa sosiaalisissa taidoissa, sillä tytöt olivat 4-vuotiaana hieman poikia vahvempia ja 9-vuotiaana sukupuolten välinen ero oli merkittävä. Tutkimustulos on linjassa aikaisempien tutkimusten kanssa, joissa tyttöjen sosiaaliset taidot on todettu olevan poikia vahvemmat (Abdi 2010; DiPrete & Jennings 2012; Durmuşoğlu-Saltali & Arslan 2011; LaFreniere & Dumas 1996). Vanhempien arviointiin on saattanut vaikuttaa tyttöjen ja poikien käyttäytymiseen kohdistuvat erilaiset odotukset. Pojilla on saattanut esimerkiksi näyttäytyä enemmän aggressiivisuutta, mutta se on voitu arvioida lievemmäksi kuin tyttöjen, sillä tytöiltä usein odotetaan kontrolloidumpaa käyttäytymistä (Flannagan & Perese 1998; Durmuşoğlu-Saltalin ja Arslan 2011; Kaltiala-Heino 2013; Repo 2015). Myös sukupuolittain eroavat kasvatuskäytännöt saattavat selittää eroa sosiaalisissa taidoissa. Esimerkiksi Repo (2015) huomasi tutkimuksessaan, että kasvattajat käyttivät erilaisia rangaistuksia tytöille ja pojille kohdatessaan kielteistä sosiaalista käyttäytymistä. Poikia kohtaan käytettiin enemmän muista lapsista eristäviä rangaistuksia, joiden on arveltu vaikeuttavan sosiaalisten taitojen oppimista (Repo 2015).

Päiväkotihoidon vaikutus lapsen sosiaalisiin taitoihin 4–9-vuotiaana, vaan tutkimukseen osallistuneiden lasten sosiaalisten taitojen muutos oli samanlaista riippumatta siitä, missä he olivat 4-vuotiaana hoidossa. Tulos ei tue aikaisempia tutkimustuloksia päiväkotihoidon myönteisestä vaikutuksesta sosiaalisten taitojen kehittymiseen (Andersson 1992; Mokrova ym. 2015).

Päiväkotihoidon vaikutus lapsen sosiaalisiin taitoihin on tosin aina yksilöllistä. Vaikka päiväkodin on todettu olevan erityisen sosiaalinen ympäristö (Puroila & Estola 2012), joka mahdollistaa monipuolisen sosiaalisten taitojen harjoittelun, sosiaalisten suhteiden määrä vaihtelee merkittävästi yksilöiden välillä (Vuorisalo 2013). Päiväkotihoidon ei siis voida ajatella kehittävänsä jokaisen lapsen sosiaalisia taitoja samalla tavalla perustuen sosiaalisten suhteiden määrään.

Tutkijat (Kalliala 2008; Repo 2015) korostavat päiväkotihoidon laatua myönteisen sosiaalisen kehityksen mahdollistajana. Laadun on todettu olevan vaihtelevaa (Kalliala 2008). Päiväkotihoidossa lapsen suhde kasvattajaan on todettu tärkeäksi tekijäksi sosiaalisten taitojen kehittymisen kannalta (Peisner-Feinberg ym. 2001). Kallialan (2008) tutkimuksen mukaan lasten ja kasvattajien vuorovaikutuksessa on vaihtelua ja siinä voi olla puutteita esimerkiksi sensitiivisyyteen ja vallankäyttöön liittyen. Tähän tutkimukseen osallistuneiden lasten päiväkotihoidon laadusta ei ole tietoa. Päiväkotihoidon vaikutuksesta lasten sosiaalisiin taitoihin ja sopeutuvuuteen tarvittaisiin lisää tutkimusta, sillä aikaisemmat tutkimustulokset ovat olleet ristiriitaisia. Olisi mielenkiintoista myös vertailla perhepäivähoidossa ja päiväkotihoidossa olleiden lasten sosiaalisia taitoja, jotta saataisiin tarkempaa tietoa erilaisten ympäristöjen vaikutuksesta lapsen käyttäytymiseen.

Tutkimustulosten mukaan 4-vuotiaan sopeutuvuus oli yhteydessä 9-vuotiaan sopeutuvuuteen. Mitä vahvempaa lapsen sopeutuvuus oli 4-vuotiaana, sitä vahvempaa se oli myös 9-vuotiaana. Tutkimustulos oli osittain samanlainen aikaisempien kanssa, sillä sopeutuvuudessa on todettu pysyvyyttä (Denham ym. 2000; Lonigan ym. 2017; Morgan ym. 2008; Neuenschwander ym. 2012; Oliver & Pike 2018). Taitoryhmiä tarkasteltaessa keskiverto sopeutuminen oli pysyvintä.

Seuraavaksi pysyvintä oli heikko sopeutuminen ja vähiten pysyvintä oli vahva sopeutuminen.

Lapsen sukupuoli ei ollut yhteydessä sopeutuvuuteen tai sen muutokseen. Tutkimustulos ei vastannut aikaisempia tutkimuksia, joissa poikien sopeutuvuus oli arvioitu heikommaksi kuin tyttöjen (LaFreniere & Dumas 1996; Lonigan ym. 2017; Veijalainen ym. 2017). Tutkimustulos on yllättävä myös siksi, että Veijalainen ym. (2017) arvelevat sopeutuvuuden taustalla vaikuttavan itsesäätelyn ilmenevän pojilla eri tavalla ympäristöstä riippuen, esimerkiksi paremmin muualla kuin päiväkodissa. Päiväkotihoido on pitkälti naisten kehittämää ja suurin osa kasvatushenkilöstöstä on naisia, joten he saattavat arvioida tyttöjen itsesäätelyn paremmaksi kuin poikien, sillä he voivat kokea tyttöjen toimintatavat soveliaammiksi (Veijalainen ym. 2017). Myös LaFreniere & Dumas (1996) pohtivat arvioijan sukupuolella olevan mahdollisesti vaikutusta lapsen käyttäytymisen arviointiin. Tässä tutkimuksessa BASC-lomakkeen täytti useimmiten lapsen äiti, minkä olisi voinut olettaa vaikuttavan samalla tavalla lapsista tehtyihin arviointeihin niin, että tyttöjen sopeutuvuus olisi arvioitu poikia vahvemmaksi.

Päiväkotihoidolla 4-vuotiaana ei ollut yhteyttä sopeutuvuuteen tai sen muutokseen. Tutkimustulos ei vastannut oletusta päiväkotihoidossa olleiden lasten heikommasta sopeutuvuudesta (NICHD 2003). Päiväkotihoido sisältää tekijöitä, mitkä saattavat olla sopeutuvuuden kehitykselle hyödyllisiä tai haitallisia. Päiväkotihoido voi lisätä lapsen ongelmakäyttäytymistä (NICHD 2003). Toisaalta päiväkodin pitäisi olla oppimisympäristönä joustava, henkilökunnan tulisi tukea itsesäätelyä ja huomioida lasten erilaiset temperamentti- ja persoonallisuustyypit (Alijoki ym. 2016; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016). Jatkossa olisikin mielenkiintoista tutkia, onko päiväkotihoido yhteydessä sopeutuvuuteen, kun huomioidaan hoidon laatu ja se, miten lasten sopeutuvuuden kehitys huomioidaan päiväkodin arjessa. Verratessa tämän tutkimuksen tuloksia aikaisempiin tutkimuksiin, on huomioitava myös maailmanlaajuiset erot päiväkotihoidossa. Esimerkiksi NICHD -tutkimus on tehty Yhdysvalloissa, eikä siksi välttämättä ole suoraan verrattavissa Pohjoismaihin (Hämäläinen, Kouvo, Silven 2009).

Lapsen käyttäytymiseen yhteydessä olevien tekijöiden arviointi on haasteellista. Tulee muistaa, että lapsen sosiaalisiin taitoihin vaikuttavat niin monet tekijät, ettei suoria päätelmiä voida tehdä (NICHD 2008). Kehitys alkaa lapsen ja hoivaympäristön molemminpuolisesta vuorovaikutuksesta, joka on jatkuvasti muuttuvaa. Myöhemmin lapsi asettuu sosiokulttuuriseen ympäristöönsä, johon vaikuttavat erilaiset uskomukset ja arvot. Siksi eri tekijöiden vaikutusta tulee arvioida varoen. (Laakso 2014.) Tutkimuksessa mukana olleiden lasten kasvu-ympäristöstä ei ole tarkempaa tietoa. Vanhemmat eivät välttämättä tunne lapsen kasvu-ympäristöä koulussa ja vapaa-ajalla. On mahdollista, etteivät vanhemmat tällöin tunnista, millainen sosiaalinen käyttäytyminen on lapselle tarkoituksenmukaista ja oletukset sopivasta käyttäytymisestä saattavat vaikuttaa vanhempien arviointeihin.

Tämän tutkielman aineistoa kerätessä lapsen vanhempaa pyydettiin arvioimaan BASC-lomakkeella lapsensa käytöstä kotioloissa. Jotta lapsen käyttäytyminen voitaisiin kokonaisuudessaan hahmottaa, sitä tulisi arvioida eri ympäristöissä. Esimerkiksi varhaiskasvatuksen opettajien ja luokanopettajien havainnot olisivat lisänneet tutkimuksen luotettavuutta. Toisaalta voidaan olettaa vanhempien tuntevan lapsensa parhaiten ja näkevän lapsensa käyttäytymistä useissa eri tilanteissa, kuten harrastuksissa ja juhlissa. Useamman kasvattajan havainnot olisivat kuitenkin mahdollistaneet kattavamman arvioinnin siitä, miten lapsi käyttäytyy erilaisissa ympäristöissä.

Vanhempien vastaukset heidän lastensa käyttäytymisestä voidaan ajatella olevan todenmukaisia. Tutkittavat osallistuivat tutkimukseen vapaaehtoisesti, eikä heidän henkilöllisyyttään voitu tunnistaa tutkimuksen missään vaiheessa.

Rajoituksena tässä tutkimuksessa on, että kaikki tutkittavat olivat Keski-Suomen alueelta, jonka mahdollista vaikutusta tutkimustulosten yleistettävyyteen ei tiedetä. Otokoot olivat pieniä vertailtaessa taitoryhmiä, samoin tarkasteltaessa sukupuolen tai päiväkotihoidon yhteyttä sosiaalisiin taitoihin ja sopeutuvuuteen. Otokokojen pienuus saattaa rajoittaa tämän tutkimuksen yleistettävyyttä.

BASC-lomake on standardoitu (Gladman & Lancaster 2003) ja todettu huomioivan lapsen kehitystä monipuolisesti, joten sillä kerätyn tiedon voidaan olet-

taa mittaavan kattavasti sosiaalisia taitoja ja sopeutuvuutta. Tutkimustulokset olivat selkeät ja aineiston summamuuttujien reliabiliteetit korkeat.

Tämän tutkimuksen luotettavuutta lisää havainnointiaika 4-vuotiaasta 9-vuotiaaksi, jolloin lapsi kokee tärkeän siirtymän koti- tai päivähoidosta kouluun. Ympäristön muuttuminen voi asettaa erilaisia odotuksia lapsen sopeutuvuudelle. Sosiaaliset taidot ovat yhteydessä aikaisempiin sosiaalisiin kokemuksiin (NICHD 2008), joiden karttumisessa viisi vuotta on pitkä aika.

Lasten sosiaaliset taidot ja sopeutuvuus jaoteltiin tätä tutkimusta varten heikkoihin, keskivertoihin ja vahvoihin käyttäen jakoperusteena yhtä keskiarvosta poikkeavaa keskihajontaa, mikä tulee huomioida arvioidessa taitoryhmiin liittyviä tutkimustuloksia. Tutkimustuloksista voidaan, keinotekoisesta jaottelusta huolimatta, tarkastella sosiaalisten taitojen ja sopeutuvuuden pysyvyyttä tai toiseen taitoryhmään siirtymistä 4-vuotiaasta 9-vuotiaaksi.

Sosiaalisia taitoja ja sopeutuvuutta ei ole aikaisemmin tutkittu useammalla tasoarvioinnilla (heikko, keskiverto, vahva). Olisi hyödyllistä tutkia laajemmin taitoryhmien pysyvyyttä, jotta tukea tarvitsevat lapset voitaisiin tunnistaa tarkemmin ja aikaisemmin. Lapsen ongelmat voivat kasautua ja monimutkaistua (Breggs-Gowan ym. 2006; Neitola 2013; Opetushallitus 2019), joten ongelmien tunnistaminen ja niihin puuttuminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa on tärkeää.

Tutkimustulosten perusteella tulisi huomioida, että sekä sosiaalisissa taidoissa että sopeutuvuudessa oli pysyvyyttä. Mitä vahvemmat sosiaaliset taidot ja sopeutuvuus olivat lapsen ollessa 4-vuotias, sitä vahvemmat ne olivat lapsen ollessa 9-vuotias. Varhaisen tunnistamisen osalta voidaan näiden tutkimustulosten perusteella ajatella, että lapsi, jolla on 4-vuotiaana heikot sosiaaliset taidot tai sopeutuvuus, saattaa tarvita erityistä huomiota sosiaalisten taitojensa ja sopeutuvuutensa kehittymiseksi. Tutkimustulosten perusteella tyttöjen ja poikien sopeutuvuuteen tulee kiinnittää yhtä paljon huomiota.

LÄHTEET

- Abdi, B. (2010). Gender differences in social skills, problem behaviours and academic competence of Iranian kindergarten children based on their parent and teacher ratings. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 5, 1175–1177.
- Ahonen, T. (2011). Esipuhe: Kuka meitä säätelee? Teoksessa T., Aro & M-L., Laakso (toim.), *Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen*. Niilo Mäki Instituutti. Porvoo: Bookwell Oy. 7–9.
- Andersson, B-E. (1992). Effects of Day-care on cognitive and Sosioemotional Competence of Thirteen-Year-Old Swedish Schoolchildren. *Child Development*, 63, 20–36.
- Alijoki, A., Suhonen, E., Nislin, M., Sajaniemi, N. (2016). Lasten temperamentin ja tuen tarpeiden yhteys lasten kognitiivisiin toimintoihin päiväkotien erityisryhmissä. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti*, 26 (1), 19–36.
- Benenson, J.F., Apostoleris, N.H., Parnass, J. (1997). Age and Sex Differences in Dyadic and Group Interaction. *Developmental Psychology*, Vol. 33, No. 3, 538-543.
- Briggs-Gowan, M., Carter, A.S., Bosson-Heenan, J., Guyer, A.E. & Horwitz, S. M. (2006). Are Infant-Toddler Social-Emotional and Behavioral Problems Transient? *American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 45 (7), 849–858.
- Campbell, S.B., Shaw, D.S., & Gilliom, M. (2000). Early externalizing behavior problems: Toddlers and preschoolers at risk for later maladjustment. *Development and Psychopathology*, 12, 467–488.
- Denham, S.A., Workman, E., Cole, P.M., Weissbrod, C., Kendziora, K.T., & Zahn-Waxler, C. (2000). Prediction of externalizing behavior problems from early to middle childhood: The role of parental socialization and emotion expression. *Development and Psychopathology*, 12, 23–45.

- DiPrete, T. A. & Jennings, J. L. (2012). Social and behavioral skills and the gender gap in early educational achievement. *Social Science Research*, 41, 1–15.
- Durmuşoğlu-Saltali, N. & Arslan, E. (2011). An investigation of emotional skills of six-year-old children attending nursery school according to some variables. *Educational Research and Reviews*, 6 (7), 536–541.
- Durmuşoğlu-Saltali, N. & Deniz, M. E. (2010). The Effects of an Emotional Education Program on the Emotional Skills of Six-year-old Children Attending Preschool. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 10 (4), 2123–2140.
- Endendijk, J. J., Groeneveld, M. G., van der Pol, L. D., van Berkel, S. R., Hallers-Haalboom, E. T., Bakermans-Kranenburg, M. J., Mesman, J. (2017). Gender Differences in Child Aggression: Relations With Gender-Differentiated Parenting and Parents' Gender-Role Stereotypes. *Child Development*, 88 (1), 299–316.
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014). Helsinki: Opetushallitus. Haettu 4.4.2019 osoitteesta https://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Flannagan, D., & Perese, S. (1998). Emotional references in mother-daughter and mother-son dyad's conversation about school. *Sex roles*, 39, 353–367.
- Gallagher, K.C. (2002). Does child temperament moderate the influence of parenting on adjustment? *Developmental Review*, 22, 623–643.
- Gladman, M. & Lancaster, S. (2003). A Review of the Behaviour Assessment System for Children. *School Psychology International*, 24(3), 276–291.
- Hei Li, R., Wong W.I. 2016. Gender-Typed Play and Social Abilities in Boys and Girls: Are They Related? *Sex Roles*, 74, 399–410.
- Hämäläinen, V-M., Kouvo, A., Silven, M. 2009. Äiti vai hoitotäti? – Varhaisen päivähoidon yhteydet nuoruusiän psyykkiseen kehitykseen. *Psykologia* 44 (05–06), 364–376.
- Jyväskylän yliopisto (2018). jyu.fi -nettisivut. The Jyväskylä Longitudinal Study of Dyslexia (JLD). Haettu 31.10.2018 osoitteesta <https://www.jyu.fi/edup/>

sy.fi/laitokset/psykologia/huippututkimus/en/research/JLD_main/JLD

- Kalland, M. (2012). Päivähoidon laatu. Teoksessa K., Kanninen & A., Sigfrids (toim.) *Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin* (s. 49–67). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kalliala, M. (2008). Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Gaudeamus Helsinki University Press.
- Kaltiala-Heino, R. (2013). Aggressio lapsuudessa ja nuoruudessa. Teoksessa P. Nurmi (toim.), *Lapsen ja nuoren viha* (s. 47–70). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kanninen, K. & Sigfrids, A. (2012). Turvallinen ja viihtyisä ryhmä. Teoksessa Kanninen, K. & Sigfrids, A. (toim.) *Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin*. (s. 153–199). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2006). *Temperamentti ja koulumenestys*. Helsinki: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2010). *Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö. Juva: WS Bookwell Oy.
- Keltikangas-Järvinen, L. & Mullola, S. (2014). *Maailman paras koulu?* Helsinki: WSOY.
- Kim-Spoon, J., Haskett, M.E., Longo, G.S. & Nice, R. (2012). Longitudinal study of self-regulation, positive parenting and adjustment problems among physically abused children. *Child Abuse & Neglect*, 36, 95–107.
- Kirves, L. & Stroor-Grenner, M. (2010). *Kiusaavatko pienetkin lapset?* Mannerheimin lastensuojeluliitto. Haettu 20.4.2019 osoitteesta <http://www.slal.fi/doc/Kiusaavatko20pienetkin20lapset1.pdf>
- Kung, K.T.F., Li, G., Golding, J. & Hines, M. (2018). Preschool Gender-Typed Play Behavior at Age 3.5 Years Predicts Physical Aggression at Age 13 Years. *Arch Sex Behav*, 905–914.
- Laine, K., Neitola, M., Auremaa, J. & Laakkonen, E. (2010). Longitudinal Study on the Co-occurrence of Peer Problems at daycare centre, preschool and at first grade of school. *Scandinavian Journal of Educational research* 54, 471–485.

- LaFreniere, P.J., & Dumas, J.E. (1996). Social Competence and Behavior Evaluation in Children Ages 3 to 6 Years: The Short Form (SCBE-30). *Psychological Assessment*, 8 (4), 369–377.
- Landrum, T. J. 2011. Emotional and behavioral disorders. Teoksessa J. M. Kauffman & D. P. Hallahan (toim.) *Handbook of special education*. New York: Routledge, 312–324.
- Leinonen, S., Müller, K., Leppänen, P. H. T., Aro, M., Ahonen, T. & Lyytinen, H. (2001). Heterogeneity in adult dyslexic readers: Relating processing skills to the speed and accuracy of oral text reading. *Reading and Writing: An Interdisciplinary*, 14(3-4), 265–296.
- Lonigan, C., Spiegel, J., Goodrich, J., Morris, B., Osborne, C., Lerner, M., Phillips, B. (2017). Does Preschool Self-Regulation Predict Later Behavior Problems in General or Specific Problem Behaviors? *Journal of Abnormal Child Psychology*, 45(8), 1491–1502.
- Lyytinen, H., Erskine, J., Tolvanen, A., Torppa, M., Poikkeus, A.-M., & Lyytinen, P. (2006). Trajectories of reading development: A follow-up from birth to school age of children with and without risk for dyslexia. *Merrill Palmer Quarterly*, 52, 514–546.
- Lyytinen, P. (2011). Varhainen kielen kehitys lukemaan oppimisen ennustajana. *Psykologia* 46 (02–03), 99–107.
- Mejia, T.M., & Hoglund W. L.G. (2016). Do children's adjustment problems contribute to teacher-child relationship quality? Support for a child-driven model. *Early Childhood Research Quarterly* 34, 13–26.
- Metsämuuronen, J. (2003). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Metsämuuronen, J. (2008). *Monimuuttujamenetelmien perusteet*. Metodologia-sarja 7. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Mokrova, I., Broekhuizen, M., Burchinal, M. (2015). Pre-Kindergarten and Kindergarten Classroom Quality and Children's Social and Academic Skills in Early Elementary Grades. *Society for Research on Educational Effectiveness*. 1–9.

- Morgan, P. L., Farkas, G., Tufis, P. A. & Sperling, R. A. (2008). Are Reading and Behavior Problems Risk for Each Other? *Journal of Learning Disabilities*, 41(5), 417–436.
- Neitola, M. (2013). Vertaissuhteiden merkitys ja muotoutuminen kasvuyhteisöissä. Teoksessa P., Marjanen, M., Marttila & M., Varsa (toim.), *Pienten piiri. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille*. Jyväskylä: PS-kustannus. 99–140.
- Neuenschwander, R., Röthlisberger, M., Cimeli, P., Roebbers, C. (2012). How do different aspects of self-regulation predict successful adaptation to school? *Journal of Experimental Child Psychology*, 113(3), 353–371.
- NICHD: National Institute of Child Health and Human Development Early Child Care Research Network (2003). Does amount of time spend in child care predict sosioemotional adjustment during the transition to kindergarten? *Child development* 74, 976– 1005.
- NICHD: National Institute of Child Health and Human Development Early Child Care Research Network (2008). Social Competence with Peers in Third Grade: Associations with Earlier Peer Experiences in Childcare. *Social Development*, 17(3). 420–453.
- Oliver, B. & Pike, A. (2018). Mother-Child Positivity and Negativity: Family-Wide and Child-Specific Main Effects and Interactions Predict Child Adjustment. *Developmental Psychology*, 54(4). 744–756.
- Opetushallitus (2019). Opetushallituksen verkkosivut. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki. Haettu 6.4.2019. https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/oppimisen_ja_koulunkaynnin_tuki
- Peisner-Feinberg, E.S., Burchinal, M.R., Clifford, R.M., Culkin, M.L., Howes, C., Kagan, S.L., Yazejian, N. (2001). The Relation of Preschool Child-Care Quality to Children's Cognitive and Social Developmental Trajectories through Second Grade. *Child Development*, 72(5), 1534–1553.
- Perren, S., & Alsaker, F. (2006). Social behavior and peer relationships of victims, bully-victims, and bullies in kindergarten. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47, 45–57.

- Pickens, J. (2009). Socio-emotional Programme Promotes Positive Behaviour in Preschoolers. *Child Care in Practice* 15 (4), 261–278.
- Poikkeus, A-M. (2008). Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. Teoksessa P., Lyytinen, M., Korkiakangas, H., Lyytinen (toim.), *Näkökulmia kehityopsykologiaan. Kehitys kontekstissaan* (s.122–139). Helsinki: WSOY.
- Pulkkinen, L. (2008). Teoksessa P., Lyytinen, M., Korkiakangas, H., Lyytinen (toim.) *Näkökulmia kehityopsykologiaan. Kehitys kontekstissaan* (s. 297–311). Helsinki: WSOY.
- Puroila, A-M, Estola, E. (2012). Lapsen hyvä elämä? Päiväkotiarjen pienten kerptomusten äärellä. *Varhaiskasvatuksen Tiedelehti. Journal of Early Childhood Education Research*. 1(1). 22–43.
- Repo, L. (2015). Bullying and its prevention in early childhood education. Väitöskirja. Haettu 1.5.2019 osoitteesta <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/154445/bullying.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Reynolds, C. R., & Kamphaus, R. W. (1992). Manual for the BASC: Behavior Assessment System for Children. Circle Pines, MN: American Guidance Service.
- Sijtsema, J. J., Veenstra, R., Lindenberg, S., & Salmivalli, C. (2009). Empirical test of bullies' status goals: Assessing direct goals, aggression and prestige. *Aggressive Behavior*, 35(1),57–67.
- Sajaniemi, N., Suhonen, E., Kontu, E., Rantanen, P., Lindholm, H., Hyttinen, S. & Hirvonen, A. (2011). Children's cortisol patterns and the quality of the early learning environment, *European Early Childhood Education Research Journal*, 19(1), 45-62.
- Sajaniemi, N., Suhonen, E., Nislin, M., Mäkelä, J. (2015). *Stressin säätely. Kehityksen, vuorovaikutuksen ja oppimisen ydin*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Thomas, A. & Chess, S. (1977). *Temperament and Development*. Brunner/Mazel, INC. N.Y.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkaamisepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvotte-

lukunnan ohje. Haettu 29.3.2019. osoitteesta https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

- Valtonen, R. (2009). Kehityksen ja oppimisen ongelmien varhainen tunnistaminen Lene-arvioinnin avulla. Kehityksen ongelmien päällekkäisyys ja jatkuvuus 4–6-vuotiailla sekä ongelmien yhteys koulusuoriutumiseen. Väitöskirja. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 357. Haettu 2.5.2019 osoitteesta <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/19890/9789513935382.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016). Helsinki: Opetushallitus. Haettu 4.4.2019 osoitteesta https://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- Veijalainen, J., Reunamo, J. & Alijoki, A. (2017). Children's self-regulation skills in the Finnish day care environment. *Varhaiskasvatuksen Tiedelehti. Journal of Early Childhood Education Research*. 6 (1). 89–107.
- Vuorisalo, M. (2013). Lasten kentät ja pääomat: osallistuminen ja eriarvoisuuksien rakentuminen päiväkodissa. Väitöskirja: *Jyväskylä studies in education, psychology and social research*, 467. Haettu <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/41398/978-951-39-5205-1.pdf?sequence=2>. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.